

9.ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ-Ο Παχύς και ο Αδύνατος

Λίγα λόγια για τη ζωή και το έργο του:

Ο μεγάλος Ρώσος διηγηματογράφος και θεατρικός συγγραφέας γεννήθηκε και έζησε τα παιδικά του χρόνια μέσα στη φτώχεια, ενώ παίρνοντας το πτυχίο της ιατρικής παρείχε δωρεάν φροντίδα σε ασθενείς. Πέθανε στα 44 του χρόνια από φυματίωση (1860-1904) πίνοντας σαμπάνια με τη γυναίκα του Ολγα Κνίππερ. Έγραψε διηγήματα όπως 'ο συμπιεσμένος άνθρωπος', 'η κυρία με το σκυλάκι', ο 'Βάνκας' και σπουδαία θεατρικά έργα όπως ο Γλάρος, Οι τρεις αδελφές, Ο βυσσινόκηπος, Ο θεός Βάνιας, όπου οι ήρωές του είναι δυστυχημένοι, ηρωικοί και καρτερικοί. Η συμμετοχή σε ένα έργο του Τσέχωφ αποτελεί καταξίωση για έναν ηθοποιό.

Θέμα: Η αλλοτρίωση δυο φίλων όπως φαίνεται από έναν μεταξύ τους διάλογο.

Δομή:

1^η ενότητα: 'Στο σιδηροδρομικό σταθμό... Έχω δυο παράσημα.' - **Η συνάντηση**

2^η ενότητα: 'Ο Αδύνατος... ευχάριστα κατάπληκτοι' - **η αλλαγή της συμπεριφοράς**

1. Ποιός είναι ο τόπος συνάντησης και ποια είναι τα πρόσωπα;

Στην αρχή της αφήγησης προσδιορίζεται ο τόπος της συνάντησης δυο παλιών φίλων, ένας σιδηροδρομικός σταθμός. Οι δυο παλιοί γνώριμοι ονοματίζονται στη συνέχεια με βάση τη σωματική τους διάπλαση: είναι ο Παχύς και ο Αδύνατος.

2. Ποιά είναι η κοινωνική θέση καθενός από τους δυο παλιούς συμμαθητές και ποια στοιχεία την αποκαλύπτουν;

Και οι δυο είναι γραφειοκράτες υπάλληλοι στην τσαρική Ρωσία. Ο Αδύνατος κατείχε τον 8^ο βαθμό της δημοσιονομικής ιεραρχίας και ο Παχύς ήταν μυστικός σύμβουλος, ήταν δηλαδή ανώτερος του Αδύνατου. Άλλωστε διέφεραν και τα παράσημά τους: του Αδύνατου ήταν το παράσημο Στανισλάβα που απονεμόταν κατ' αρχαιότητα, ενώ τα δυο παράσημα του Παχύ απονέμονταν κατ' εκλογήν. Η διαφορά της κοινωνικής θέσης των δυο φίλων φαίνεται και από την εμφάνισή τους: ο Παχύς ήταν

καλοθρεμμένος πολίτης και αρωματισμένος, ενώ ο Αδύνατος λιπόσαρκος και στερημένος οικογενειάρχης.

3. Ποιά είναι τα συμπεράσματά σας για την κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων της τσαρικής Ρωσίας μέσα από το διάλογο των δυο προσώπων;

Φαίνεται η ευτέλεια της γραφειοκρατικής υπαλληλίας και ο θαυμασμός των βαθμούχων μέσα σε μια καθημερινότητα ανιαρή από την οποία απουσιάζει κάθε δημιουργική πνοή. Είναι η ραγδαία ανάπτυξη του καπιταλισμού στη Ρωσία, η διόγκωση των αστικών κέντρων, όπου η γραφειοκρατία και η διαφθορά διαμορφώνουν ένα κλίμα κολακείας και δουλικότητας προς τους ισχυρούς.

4. Γιατί ο Τσέχωφ επιλέγει να χαρακτηρίσει τους δυο παλιούς συμμαθητές με κριτήριο το βάρος τους;

Ο συγγραφέας προιδεάζει τον αναγνώστη όταν ονοματίζει τους δυο τύπους του διηγήματος με κριτήριο το σωματικό τους βάρος. Θέλει να δηλώσει την ταξική τους διαφορά, η οποία συνεπάγεται και την αντίστοιχη μισθολογική, ώστε ο ένας να είναι καλοζωισμένος και ο άλλος στερημένος και φτωχός.

5. Πώς αλλάζει η συμπεριφορά του Πορφύρη στη διάρκεια της ιστορίας; Τι επιδιώκει να αναδείξει με αυτό ο συγγραφέας;

Η αλλαγή της συμπεριφοράς (ήθους) του Πορφύρη (Αδύνατου) συμβαίνει όταν εκείνος πληροφορείται την ανώτερη βαθμολογική θέση που έχει ο παλιός συμμαθητής του. Μπροστά στην ανωτερότητα ο Αδύνατος χλωμιάζει, μένει άναυδος, το πρόσωπό του παραμορφώνεται και το σώμα του καμπουριάζει, ενώ και τα πρόσωπα της οικογένειάς του επηρεάζονται από όσα άκουσαν. Ο συγγραφέας επιδιώκει με τον τρόπο αυτό να δείξει το σημαντικό βαθμό αλλοτρίωσης που είχαν υποστεί οι Ρώσοι πολίτες της εποχής του, ιδίως των κατώτερων τάξεων, ώστε μπροστά στην ελάχιστη κοινωνική διαφορά να υποχωρούν η αξιοπρέπεια, οι φιλικές ανθρώπινες σχέσεις και η ανθρωπιά και τη θέση τους να καταλαμβάνουν ο φόβος, η δουλικότητα και η ταπεινή κολακεία. Τις διαχυτικότητες, τις συγκινητικές αναπολήσεις και τις προσφωνήσεις διαδέχονται τα μεγεθυντικά επίθετα, οι τυπικές φιλοφρονήσεις και ο πληθυντικός. Έτσι η ηθική κατάπτωση του Αδύνατου γίνεται ακόμη εντονότερη καθώς διαδραματίζεται μπροστά στην οικογένειά του, ενώ από τη δουλοπρέπειά του δυσφορεί και ο ίδιος ο συνομιλητής του, ο άλλοτε παιδικός του φίλος. Η τσαρική γραφειοκρατία ήταν ασφυκτική και έκανε τη ζωή ανυπόφορη.

6. Χαρακτηρίστε τα πρόσωπα του διηγήματος.

Ο Παχός είναι ο άνθρωπος που έχει κατορθώσει να διακριθεί στην τσαρική δημοσιονομική ιεραρχία. Προβάλλει τη θέση του και καμαρώνει, καθώς πληροφορείται την κατώτερη θέση του παλιού του συμμαθητή. Η ανώτερη θέση του φαίνεται και από τη σωματική του διάπλαση και το αρωματισμένο σώμα του. Πάρα την αυτάρεσκη και σχεδόν

ναρκισσιστική προβολή της θέσης του, αντιδρά στη δουλοπρέπεια του συμμαθητή του.

Ο Αδύνατος είναι ο καταπιεσμένος γραφειοκράτης, ο οποίος κατόρθωσε να ανέλθει κάποια σκαλοπάτια της κατώτερης δημοσιουπαλληλικής ιεραρχίας και προσπαθεί να τα προβάλλει στο συνομιλητή του. Όταν όμως αποκαλύπτεται η ανώτερη θέση του άλλου, η συμπεριφορά του αλλάζει και με ταπεινές κολακείες καταρρακώνει την αξιοπρέπεια του μπροστά στη γυναίκα του και στο γιο του. Η αλλοτρίωση είναι φανερή.

Η Λουίζα και ο Ναθαναήλ, η σύζυγος και ο γιος του Αδύντου, ζώντας μέσα σε μια κατάσταση δουλικότητας και καταπίεσης αντιδρούν ευθυγραμμισμένοι με το πνεύμα και τη συμπεριφορά του προστάτη τους.

7. Τι ενώνει και τι χωρίζει τους δυο παλιούς συμμαθητές;

Τους δυο παλιούς συμμαθητές ενώνει η φιλία με την αγνότητά της, όπως αναπτύσσεται στην παιδική ψυχή: κοινή αγωνία για πρόοδο, κοινές ανάγκες, κοινά παιχνίδια.

Τώρα όμως τους χωρίζει η διαφορετική θέση στο ρωσικό δημόσιο, στο διεφθαρμένο και απόλυτα ταξικό περιβάλλον της τσαρικής Ρωσίας. Ένα περιβάλλον που καλλιεργεί δουλικό φρόνημα στους πολίτες, ενώ σπέρνει τον τρόμο και την καχυποψία παντού.

8. Τι υποδηλώνουν για τους δυο χαρακτήρες του διηγήματος οι αναφορές του Τσέχωφ στον Ηρόστρατο και στον Εφιάλτη;

Ο Παχύς στο σχολείο είχε το παρατσούκλι Ηρόστρατος. Το ιστορικό αυτό πρόσωπο καταγόταν από την Έφεσο και τη νύχτα της γέννησης του Μεγάλου Αλεξάνδρου πυρπόλησε το ναό της Αρτέμιδας στην Έφεσο που εθεωρείτο ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, ώστε να μείνει αθάνατο το όνομά του. Ο Παχύς πήρε αυτό το όνομα, γιατί είχε κάψει ένα βιβλίο. Τώρα είναι γραφειοκράτης, έτοιμος προφανώς να κάνει οτιδήποτε για να ανεβεί στην ιεραρχία.

Ο Αδύνατος είχε πάρει το παρατσούκλι Εφιάλτης, το όνομα δηλ. του ανθρώπου που οδήγησε τους Πέρσες στα νώτα των Σπαρτιατών στη μάχη των Θερμοπυλών. Τον αδύνατο τον χαρακτήριζαν έτσι οι συμμαθητές του γιατί ήταν μαρτυριάρης. Ως γραφειοκράτης δημόσιος υπάλληλος φαίνεται ότι θα ήταν ο χαφιές της υπηρεσίας, για να είναι αρεστός και να παίρνει προαγωγές.

9. Τι αποκαλύπτει η ιστορία του Τσέχωφ για τις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις στην τσαρική Ρωσία;

Με το παρόν διήγημα, αλλά και με άλλα παρόμοια ο Τσέχωφ θέλει να αποκαλύψει το πραγματικό πρόσωπο της τσαρικής Ρωσίας. Οι δυστυχημένοι και συντριμμένοι από τις συνθήκες ζωής είναι οι φτωχοί και αδικημένοι πολίτες. Η γραφειοκρατία, το σύστημα τους έχει καταστήσει ταπεινούς υπηρέτες του, κόλακες των ισχυρών, προκειμένου να επιβιώσουν. Οι ισχυροί προστατευμένοι από τους νόμους και τη διεφθαρμένη τσαρική αυλή, μπορούν να εξαφανίσουν όποιον τολμήσει να

σηκώνει κεφάλι.Γι' αυτό και ο Τσέχωφ έγραφε στα τελευταία του έργα: **''Μην υποχωρείς στη μοίρα.Πρόβαλλε την αντίσταση σου στην κακοτυχία.''**

10.Πώς συνδέεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του διηγήματος;

Ο τίτλος δηλώνει τη σατιρική διάθεση του διηγήματος.Ο Παχύς ή Μίσα είναι ο εκπρόσωπος της εξουσίας,ο καλοπερασάκιας που εκμεταλλεύεται την ανώτερη θέση του με την οποία δε συμβαδίζει η μόρφωσή του.Το νεανικό του παρατσούκλι Ηρόστρατος δείχνει πόσο αδίστακτος είναι. Ο Αδύνατος ή Πορφύρης ή Εφιάλτης έχει κακόμοιρο παρουσιαστικό ενδεικτικό της κοινωνικής του θέσης και του μίζερου χαρακτήρα του,αλλά και του ότι εύκολα μπορεί να προδώσει την αξιοπρέπειά του.

Ιδέες-συναίσθηματα:Ο αναγνώστης διαβάσει ευχάριστα και διασκεδάσει με τις χιουμοριστικές σκηνές σάτιρας της εξουσίας και των μηχανισμών της,αλλά θλίβεται για την κατάντια του Πορφύρη.Οι τεμενάδες που κάνει στον παλιό του συμμαθητή και οι γλοιώδεις προσφωνήσεις δημιουργούν συναίσθημα θυμού και ασφυξίας.

Αφηγηματικές τεχνικές:διάλογος-αφήγηση.Οι διάλογοι δίνουν θεατρικότητα και δίνουν πλήρη εικόνα των δύο πρωταγωνιστών.

Ο αφηγητής παρουσιάζει τους πρωταγωνιστές,περιγράφει και σχολιάζει την εξωτερική τους εμφάνιση,παρακολουθεί τις αντιδράσεις και γνωρίζει τις σκέψεις τους.Είναι παντογνώστης αφηγητής.

Γλώσσα και ύφος-σχήματα λόγου:Απλή γλώσσα και ρεαλιστικό ύφος,χωρίς εκφραστικά στολίδια.Διαφαίνεται μόνο ένας τόνος γλυκόπικρος,μέσα από τη θλίψη για την ανθρώπινη κατάντια και παρακμή.

Παρομοιώσεις: **''γυάλιζαν σα γινωμένα βύσσινα''**

''έδινε σα να έβγαζε σπίθες από τα μάτια και το πρόσωπό του''

''η ευμένεια της εξοχότητας σας είναι σαν ζωογόνα δροσιά''

Μεταφορές: **''το σώμα του μαζεύτηκε,στένεψε''**

''στάθηκε τεντωμένος''

''στο πρόσωπό του ήταν ζωγραφισμένος''

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο φύλλο

A. Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο για κάθε ενότητα που σας δίνεται

1^η:« Στο σιδηροδρομικό..... δύο παράσημα»

2^η:«Ο Αδύνατος....κατάπληκτοι»

B. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου.

2^ο φύλλο

2. Πώς αλλάζει η συμπεριφορά του Πορφύρη στη διάρκεια της ιστορίας; Τι επιδιώκει να δείξει με αυτό ο συγγραφέας;
3. Ποια είναι η κοινωνική θέση καθενός από τους δυο παλιούς συμμαθητές και ποια στοιχεία την αποκαλύπτουν;
4. Τι αποκαλύπτει η ιστορία του Τσέχωφ για τις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις στην τσαρική Ρωσία; Σήμερα υπάρχουν ανάλογα παραδείγματα;
5. Τι ενώνει και τι χωρίζει τους δύο συμμαθητές;
6. Τι υποδηλώνει για τους δύο χαρακτήρες η αναφορά του Τσέχωφ στον Ηρόστρατο και τον Εφιάλτη;

3^ο φύλλο

7. α. Σε ποια σημεία του αποσπάσματος διακρίνετε ειρωνεία; Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας;
- β. Ποιους αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; (περιγραφή, αφήγηση, διάλογο, μονόλογο). Εντοπίστε ένα χωρίο από τον καθένα. Τι κατορθώνει με αυτού;
8. Να σχολιάσετε τη γλώσσα και το ύφος του κειμένου.

4^ο φύλλο

9. Να δημιουργήσετε έναν διάλογο ανάμεσα στον Παχύ και τον Αδύνατο απαλλαγμένο από τις κοινωνικές συμβάσεις, ο οποίος να αντιμετωπίζει το παρόν με τα μάτια του παιδικού τους παρελθόντος και της φιλίας τους.
10. Να δημιουργήσετε μια φανταστική συνέντευξη του Αδύνατου, στην οποία θα σας κάνει λόγο για τη συνάντησή του με τον Παχύ και θα περιγράφει τα αληθινά συναισθήματα που βίωσε πριν και μετά τη δήλωση της επαγγελματικής του ταυτότητας.
11. Υποθέστε ότι είστε ο Αδύνατος και γράφετε σε μια σελίδα του ημερολογίου σας τις εντυπώσεις σας και τα συναισθήματά σας μετά τη συνάντησή σας.
12. Γράψτε μια χιουμοριστική ιστορία με θέμα την τυχαία συνάντησή σας με ένα συμμαθητή σας έπειτα από τριάντα χρόνια.

13. Ποιόν ήρωα του διηγήματος του Τσέχωφ σας θυμίζουν οι στίχοι του Κ.Καρυωτάκη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Κ.Γ. Καρυωτάκης «Γραφιάς»

Οι ώρες μ' εχλώμιαναν, γυρτός που βρέθηκα ξανά
στο αχάριστο τραπέζι.
(Απ' τ' ανοιχτό παράθυρο στον τοίχο αντικρινά
ο ήλιος γλιστράει και παίζει.)

Διπλώνοντας το στήθος μου, γυρεύω αναπνοή
στη σκόνη των χαρτιών μου.
(Σφύζει γλυκά και ακούγεται χιλιόφωνα η ζωή
στα ελεύθερα του δρόμου.)

Απόκαμα, θολώσανε τα μάτια μου και ο νους,
όμως ακόμη γράφω.
(Στο βάζο ξέρω δίπλα μου δυο κρίνους φωτεινούς.
Σα να 'χουν βγει σε τάφο.)

[πηγή: Κ. Γ. Καρυωτάκης, *Τα Ποιήματα (1913-1928)*, επιμ. Γ.Π. Σαββίδης, Νεφέλη, Αθήνα 1992, σ. 71]